

ТАЙБЫН, КҮШ-АЖЫЛ, МАЙ

МОСКВА БАЙЫРЛАЛДА

Май биринчи байырлардары Москвага чыдагыч-на эртип, байырлап бұруу бодунуң уе-пааның ийергилекчиңиз кызыл тугтарга уткуулуп келген.

Тайбың! Куш-ажыл! Май! — деп үш сөс хорайыңиз кууду-чуларыңга хей натап чакырыла-нып, келген байырлардың мө-зү-шүнчигиңиз незде көргүзүп турган. Олар бөгүн база үе-шагыңиз кыйгырыгыңар бол-ган.

«Беш чыл планын 1970 чылдың ноябрь 7-ге уткуштур күүсөдүң!» — деп, ажалчың Москва бодунуң хүлээлгелери лезуңнарында бижээ. Ында «В. И. Ленинниң төртүтүнгөн хүнүндөн бээр 100 чыл болу-рун төлөтүп уткуул!» дээн. Май бири—чедикшиңиз кер-дүлдеңизин хуну. Найысылал-дың чоргаларың чедикшиңиз-нери-ле хей: аар үлөтүрүнүң көл бугуруңгелери — Москва-ның кадыг наңнар заводунуң, «Фрезер», шой, станок шүт-куур заводтарының, чедикши-ниңери май бирин бугуруң-де Кызыл туш шаңнал-биле демдегелеткен.

Найысылал Май бирге айыт-налдарын берип тур. Серго Орджоникидзе аттыг болгаш «Кызыл пролетарий» заводтар он-он станоктары хуусаа бе-тинде бугуруң. Владимир Ильич аттыг заводчуң чаа дөрт яныз электроделдирикчи-лери байырлап бугуруңда «шынар демдээн» алган.

Дөрт миллион ажыг кижик—гүш-ажылчы бугу Москва

бугу-эвилелдин юбилейин суб-ботинтиңге киришкен. «Ком-мунисттик күш-ажылдыг тик-лелгизинге чедер бис» деп Ленинниң чагыгың ботта-нып турары шалычың ол ажал-иштен көзүлгөн. Ынчан ажалдыг хун нормазы чер болганга ажыг күүсөттинген. Май бириниң бугуруңда чурт-тун кинотеатрларыңга комму-нисттик юбилейин субботин-тиг дугайында «Бугу улустуң күш-ажылчы байырлыгы» деп кино үнөр. Оң мадурлары бистиң үеистик кижилери, Москваның, Ульяновскиниң, Ленинградтың ажалчыңарың. Байырлапда найысылал тай-бың чүткүлдүг. Октябрьниң «Делегейге — тайбың!» деп баштайгы кыйгырың кууду-чуларың транспарантыларыңда чайынналган. Май бириниң байырларыңга келер кылдыр барык чеден чурттуң төлөз-лери чалатан. Москва оларга пролетарий эп-сеткил каттыш-тырылганың туктары-биле байыр чедирип тур. «Совет Эвилелиниң Ленинниң даштын политиказы—тайбыңың бол-гаш улустарың найыралы-ның, реакцияга, дайыңга уду-р демиселге антимпериалисттик бугу күштерини сырый каттыш-тырыңың политиказы деле-гейге!»—деп, СЭКП ТК-ның кыйгырың хей бажыңнарың ханаларыңда чайынналды. Өөрүшкү, аас-кежиңи чайы-налган Москваның улуг дел-гемнеринче байырлап чапты-лып үнүптү.

(СЭТА).

БҮГҮ ЧҮРТТАРЫН ПРОЛЕТАРИЯЛЕР, КАТТЫЖЫНАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-нин Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1969 ч.
МАЙ
1
ЧЕТВЕРТ
№ 103 (7949).
Өртөө 2 көп.

Империализмге удур, тай-бын, демократия болгаш социализм дээш демиселге ажылчы чоннарның делегейге эп-сеткил каттыштырыл-газының хуну—Май 1 дел-герезин! (1969 чылдың МАЙ 1-ГЕ СЭКП ТК-НЫҢ КЫЙГЫРЫЛАРЫНДАН).

Чалы сеткилдин хуну-биле

Ник үнүп, чечен-бүрү частып, аяк дээрде шалбан көрө-денген чырыктыгың Совет Төраза чуртувуста Майның, чалы сеткилдин, анык изилдөө, өөрүшкүгү ажал-иштин, кай-ыралды байырлап келди. «ИМПЕРИАЛИЗМГЕ УДУР, ТАЙ-БЫН, ДЕМОКРАТИЯ БОЛГаш СОЦИАЛИЗМ ДЭЭШ ДЕМИ-СЕЛГЕ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕЛЕГЕЙГЕ ЭП-СЕТКИЛ КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫНЫҢ ХУНУ—МАЙ 1 ДЕЛ-ГЕРЕЗИН!»—деп, СЭКП ТК-ның Май бирге Кыйгырылганың чалымы-тыг одурулары калбан делгемнериниң кырында унугуп тур.

В.И. Ленинниң төртүтүнгөн хүнүндөн бээр 100 чыл бо-дур оюңга уткуштур херин, делгем бажыңар-биле бар чыда-рымыс хүннерде тайбыңың болгаш найыралдыг амгы ба-йырлап эртип турар. Марксизм-ленинизмниң болгаш проле-тарий интернационализмниң идеялары чайгылыш чоңа тик-леп, чаа-чаа миллион-миллион кижилерниң угаан-медерелин чаалап ап турар. Делегейниң революстуг шимчээшкениң бугу өтүрдары-биле эп-сеткил каттыштырып ажалдаар деп болгашкениң, Ленинниң чакыл бистиң совет кижилериниң угаан-бадалыңа, хан-дамырыңа шутт сиңиккен. Бөмбүр-зекте болуп турар чугула болушкуннарга социализмниң сал-дары аажок улаткан.

Төртүтүгү чаа үеде Ленинниң пролетарий интернационализм-ниң тугу улам көдүрүлгөн. Совет кижилер мадурлары-биле демиселгип турар вьетнам улустуң, израиль агрессияга тазы-рышкан араб курунелериниң улустарының талазыңга туржуп келген болгаш бажыңы-биле туржуп турар. Совет улус деле-гейниң социалисттик системаның камгалагыңа шийитир-ли-биле туржуп, акы-дуңаа чех болгаш словак улустарга дузалымчыныг чыгыг холун сунган, ол чуртта байдал чөөртү экижээ. СЭКП-ниң күчүлүг чөлсө Ленинниң амгы үениң үш кол революстуг күштериниң: социализмниң делегей система-зының, делегейниң ажалчың агызының, национал-хосталга-лыг шимчээшкениң хөдөлүшкениниң империализмге уду-р демиселге нийти чакыс аай каттыштырыңың кол үндө-зин болу берген.

Ленинниң идеялары совет кижилериниң ажал-ижинде, амыдарыңда, угаан-медерелинде боттануп турар. Улуг чурт-туң бугу чену шыаш, Тыва АССР-ниң ажалчы чоннары чаа-чаа чедикшиңизниң чедип алган. В. И. Ленинниң амыдары-лы, революстуг ажал-чөдүлгө, оң гейналыг угааны-ның бугу күмү, күчүлүг тура-соруу болгаш революстуг чүт-күлү бистерин хей-аът кирип, ажал-ишче, чедикшиңиз-ге чүтүлүп турар. Бо чылдың баштайгы кварталының бүгү-рүлгө даалгаларын республиканың ажал-ишчилери ажыг күүсөткен. Эрткен чылдың ол-ла үезининден күш-ажылдың бугуруңуңуң нийтиңи-биле 3 хуу өскөн.

Беш чыл планың боттанылганыңа ажал-иштин чаа-чаа мадурлары тыттып, дайыгың турар. Инетериниң суткур продуктунуң беддериниң, чус баш төрүрү малга онааштыр-бызаа, хураган алдың база бир хайдан кыргып алыр дүктү көвүдөдүр талазы-биле эрткен чылда чөртүк конкурстун түңгөлдөрүн чоңоңаа чыдаң болбай. Аңаа 23 саныг мурнакчы ажал-агыларың азы бригадаларың, тус-тус ша-лыччыларың аздаң. Бо чылдың баштайгы кварталыңа көдөз ишчилериниң мурнакчыларың аттарың база чоңоңа чаа рес-публика солуннарыңга парлаан. Ол ийи даңзыны көрүп ол-ура, хей-хей ажал-ишчилер эрткен чылдың чедикшиңиз-ниң ажалдаан, бо чылын база бугуруңдиг чөрүп олурар деп бил-дине бээр.

Совет кижилер мурнакчыларыңа чоргаларың, оларныг чаагай дуркулгазын өстүрүп, байдар дээш, оларга деңгемир дээш, чүткүлдүг ажалдап турар. Майның чырын байырла-лың хүннеринде ажалчы чоннарың чыскаалдарың ажал-иштин шылаңаан шалыччылары баштаар. Советтер чурту-нуң ажалчың агызының төлөзлекчилери — алгы заводунуң хынакчы мастери Хүүрекен, Хову-Асының геолог-шынчи-лел партияның чер үткетиңи Түмөн-Хөв, Кызылдың ав-тосептелге заводунуң кол технолог Никитин, анык тыва ажалчың агызың өскө-даа хоочунары, мурнакчы малчы-нар — «Нок-Тей» совхозтун саанчы Долганин, «Меже-гейиниң» саанчы Редан, Тес-Хемниң «Чодураа» колхозу-нуң хойкузу Дандурин, Социалисттик Куш-ажылдың Маадур-лары Чола, Лопсанча, Уруле, Эреост, сурагыг чогаалчы-лар, артистер, эмчилер, башкылар чыскаалгандарың ара-зыңа эртип, СЭКП ТК-ның Кыйгырылганыңа: «СОВЕТ ЭВИ-ЛЕЛИНИҢ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫ! КОММУНИСТИК ПАРТИ-ЯНЫҢ ЛЕНИНИҢ ТУГУНУҢ АДАА-БИЛЕ УЛАМ СЫРЫҢ КАТ-ТЫЖЫНАР! ПАРТИЯНЫҢ БОЛГаш ЧОННУҢ УЛУГ БОЛГаш БУЗУЛБАС ЧАҢГЫС ЭВИ ДЕЛ-ГЕРЕЗИН!»—деп дээди шы-ның сестерин херек кырында бадтыкар. Совет үениң алдар-лыг шүлүкүзү В. В. Маяковскийниң мындаг одурулары чыскаалгандарың патриотчу хөөнеринге дүжүп, чакыла-мыр:

Тайбың,
Куш-ажыл,
Май деп сестер
Тайлыш чоңа
Республикага

хөрелдензин!

Ленинниң оңмас чырык идеяларыңа чүгөтүшпаан, ажал-ишке, байырлапда бугуруңдиг бажың, коммунизмниң найгам-чыктыг беддеринче чайгылыш чоңа чөрүп ораб бис. Улуг Ленинниң өөредип угаан-бадалыысты байдып турда, оң партияныг башталгазы тура-соруу-усту угап турда, эчис сорулгага дөрт чедө бээр бис.

УЛУГ ЧҮРТТУҢ БАЗЫМЫ

Кварталдын түннелдери

ССРЭ-ниң ТСЭ-ниң дыңнады

ССРЭ-ниң Төп статистика аргалаа 1969 чылдың 1-ги кварталында СССР-ниң үлөтүрү күрүнө планын күүсөткө-ниниң түңгөлдөрүн үндүргөн.

Үлөтүрүн ажалдакчылары В. И. Ленинниң төртүтүнгөн хүнүндөн бээр 100 чыл оюн төлөтүгү уткуур дээш социалист-тик чарышты кабарташ. 1969 чылдың 1-ги кварталының планын ажыг күүсөткөн дээрин СССР-ниң ТСЭ-ниң дыңна-лымында тугаалат турар. Үлөтүр продукцияны бугуру-рун немелде өздөстө эрткен чылдың тогуур үеи-биле дең-гээрге 6 хуу, а бугуруңдиг хүндө ортумаа-биле немелде өздөздө (бо чылдың 1-ги кварталында эрткен чылдың бир-ги кварталында бир хуу эвээр) 7 хуу болган.

Бо чылдың баштайгы үш айларының дургузуна үлөтүр-нүң чугула адырларының продукцияны бугурури 1968 чыл-дың 1-ги кварталы-биле деңгээрге мынчаар көвүдөн: элек-тронергетика—12 хуу, кара болгаш өнүгү металлургия—3 хуу, химия болгаш нефть-химия үлөтүрү—10 хуу, машина-туудушкуну болгаш металл ажалдап кылышкыны — 12 хуу, чык үлөтүрү—5 хуу, аш-чөм үлөтүрү—2,4 хуу; кул-тура-амыдарлыг бараннарын болгаш ажал-агыг херек-селдерин бугурури 13 хуу көвүдөн.

Нийти-эвилел болгаш эвилел-республика кол үлөтүрү ми-нистерстволар продукцияны сайтарарының пайларың бол-гаш бугурурганы өстүрериниң темпелериниң талазы-биле даалгаларын күүсөткөн.

Үлөтүрүн чамлык адырларының ажалыга улуг бер-селер амгы кыштын агар-болузуңуң таарымча чок байдал-дарың чыдагаанымда болдуган.

Бирги кварталда чуртга нийти-биле электроэнергияны (ийти ажалдап станциялары болгаш блок станциялар) 173 миллиард киловатт-шакты ажалдап үндүргөн. 76,7 мил-лион тонна нефтини, 46,6 миллиард кубометр газты алган, 159 миллион тонна хөмүр-дашты каскан, оң иштинде кон-стаар хөмүр-даш 39,6 миллион тонна, 19,7 миллион тонна шойну эвэлдирген болгаш 26,8 миллион тонна каньы шуг-каан. 21,5 миллион тонна портатти, 454 миллион метр кан хоораларың бугурури, 44,3 миллион тонна демж руданы каап алган.

Минералдыг чамыштылгелерин (чангыс аай эдилчилер-биле алдыра) 11,1 миллион тоннаны, үшүткөр камгалар хи-микит бугурумдерин (чангыс аай эдилчилер-биле алдыра) 63,3 миллион тоннаны бугурури.

Бирги кварталда 3,3 миллион киловатт аянты күчүгү турбиналары бугурури үндүргөн. Турбиналарың генератор-дарың күчүзү 3,1 миллион киловатт болуп турар.

Металл кестирер 50,8 муң станоктарың, 10,8 муң дарган-пресс машиналарың, автоматтычылганы болгаш саалга техниказың херекселдерин 590 миллион рубльге, 109 муң тракторларың, 20,6 миллион тонна цементини, 17 миллион кубометр чып эгээр демир бетонун бугурури.

Хөөн-саазын пастерин 1542 миллион дербелчан метрин, Тес-Хем районуну Шуурмакта ыш беле-ткээр пункт бо чылдың бирги кварталы-ның планын нийти болгаш барааныг про-дукция бугурур талазы-биле ажыг күүсөт-кен.

Эш В. Дупленковка удурткан чазанык-чылар цег аай ажалдап турар. Чазанык-чылар П. Никитин, Г. Хев, П. Спирина, Н. Золотова оларныг кылган э-херексел-дериниң шынары аки деп үнелди ап кел-ген.

Ол пунктуга турут ыажы беле-ткээр ажалчыңнардан М. Юрнев, И. Соколов, А. Арчумзава, Л. Шугаев олар шалынып ажалдап келген.

Пунктуң коллектив апрельдиг пла-нын база ажыг күүсөдир сорулганы салган ажалдап турар.

А. ДЕМБРЕЛЬ.

Ырак Тоолайлыгга

Мөңгү-Тага районунд «Малтын» кодо ажал-агыг артезиан Тоолайлыг брига-дазы сөс бодан сарыктыг, оң ийи кодан өшкүзүг. Өшкү-лерин автор укса-биле эки-жидип турар. Бригадавың 20 ажыг малчыны Тоолай-лыг, Барлык хемнеринг ка-дыр-берт кашалдарыңа ма-лын одарладып турар. Колхоз төвүндөн аш-чөм болгаш

үлөтүр бараанырын түгө-лөт, шары-биле чедирер. Тоолайлыгың коммунист С. Кара-оол удурткан брига-да 1968 чылда колхозтун мал-чын бригадаларының аразы-на социалисттик чарыкка тик-лектэ болган. 1969 чылдың бирги кварталының түңгө-лиде бригаданың малчынары-ның көргүзү база эки бол-ган. 131 сарыктап 131 баша-ны, 785 өшкүдөн 819 аяанын

алган. Ам-даа 300 ажыг сар-лык, 900 хире өшкү оолдар. Чаш аяаларың сакман арта-зы-биле доруктуруп турар. Бригада бирги кварталда улуг, биче ийи нажааны ту-дуп алган.

Малчынар түгө чаш мал-ды менди ап турар эвес, кып-тыг берге үезинде улуг мал-ды база менди камгалап ал-ган.

С. ШИРАП.

Кызылга байырлыг хурал

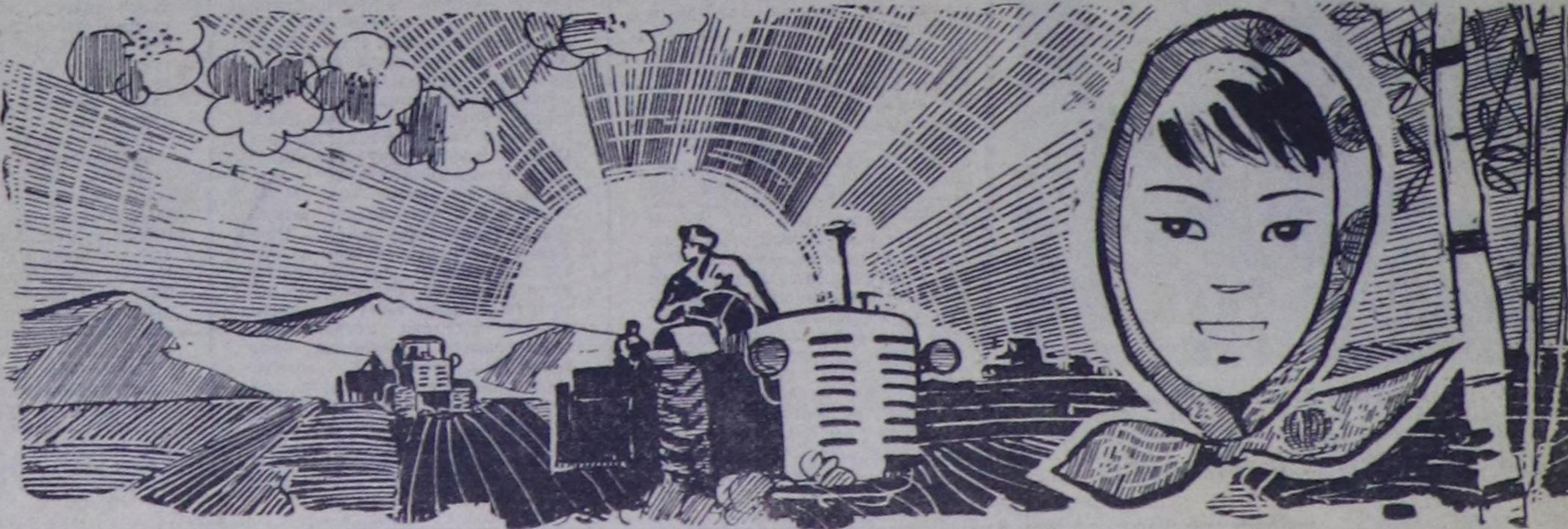
Дүтүн республиканың хөг-жүм-шин театрыңа Кызыл-дың ажалчы чоннар болгаш хей-ниити төлөзлекчилериниң Май 1-ге тураскааткан байыр-лыг хуралы болган.

СЭКП Төп Комитетиниң По-литбюрозуңун составын хура-лын үндүлүг президиумуңа диктитиг адым чыскаакчы-ны-биле чадгыс эп-сеткилди соңгаан.

Делегейниң ажалчы чон-нарың эп-сеткил каттыш-тырылганың хуну — Май 1-ниң бугу улусту байырла-амың дугайында Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Прези-диумунуң Даргалың оралак-чылы, Кызыл хооруккомунуң даргалы С. Х. Красный илет-кел кылган.

Хуралдыг кижикчилеринге улуг концертти көргөсөп.

Коммунизмниң тиилелгезин-че Ленинниң орук-биле совет улусту бугуруңдиг аппарат чор-руур Совет Эвилелиниң Ком-мунисттик партиязы делгере-зин! (1969 чылдың МАЙ 1-ГЕ СЭКП ТК-НЫҢ КЫЙГЫРЫЛАРЫНДАН).

Октябрьжы май-биле чыдаш

«Аврораның» баштайгы ады чажырт дээр, Авасы ол хун бонуп чигизген арат оол ийин, Бөрмөчөйгө чап-чаа донстан Совет чазан. Олчөйгөй оол Чола-биле чылы чылдаш. Амылчы чон чазав-биле чажыт кылдыр Аас-нежини уткуй төрзүн чолдуг Чола—Азаның Илчичини төрзүн оюн. Алар-биле уткуп турар, эң-не чагай! Салгылар дун-хун дивес чырып келир. Социалисттик Нун-амыл Маадыр, Солун чачыг, бадун малчын Монгуш Чола. Шынын чүрзүн, кежэ холун, Маадыр демдэн Чырганың Чыра-Бажын чырыдып тур. Ленин ордон, Алдын салдыс чырып турда, Ие-чуртка оортан дээрден белек турбас! Элдер-Бажы, Эрзэн-Наттар чайлагларың. Эзи Чола хою-биле чечек хээлзэн. Хөөмөй, сыгыт, ыры-биле хөгжүмөл чор — Нөрүчөрем, магадакар төрзүн Тываи!

Баштай үнгөн Маадыр эки Лопчаңчапка Байыр тудуп, «Ам-даа ха» деп, номаалчыны, Нырган хааны эртер чыгы—улам демдэн, Ныйгырып каап, сыгыртпышан, ужулуп ор!

«Орбита» станциядан интервью АЙ БУРУНГААР

Кызылгала телевидение төвү тудурун союда, Тыванын амылчы чондарынын дилзэн баураар, партия болгаш чазак биске «Орбита» станцияны тудурун база чопшорзун. Ол амылгалга дужааттынарга телеизаторларын кийилер Москваның Топ телевидение-иниң дачыдылгасын көрө бээрлер. Москвада бооп турган болушчулары: байырчыскаларын, удуз хурдаларын, уураыкчыларын, спорт оюнаарын болгаш еске-даа хуудуларын. Кызылгала туртакчылары ол-ла шагон-да боттарынын бажыларынга көр аралыг болулар.

«Орбита» станцияны коорайнын үстү талазында туду турар. Тудуг амылдарын бо хунерде канчаар чору турарын база ону хуусаа бетинде дужаар талазы-биле адылган хуузелдерини канчаар күсеттинни турарын «Шынын» номчуучуларыга сонургадары-биле байралаа бадуурунда алаа чед бергеш, амылчылар-биле чугаалаштыныс.

«Орбита» станцияны туду турда бүгү амыл-херекти баштарып турар прораб Павел Иванович Болжадын бистин айтырлары-биле харымдыс.

— Станцияны дужаар хуусаа кажон ири?

— Акша-хоронги бүрүн үндүртүлген-даа болаа, бо чылды эгезинге чедир ону кайы организационну тудуру билдирмеин турган: септелге-тудуг эргелеси бе азы бистин «Кызыл тудуг» эргелесинге бе. Январ айда ону биске хуузелден, фундамент тургузуу-биле доң черия настывыс.

Станцияны Тываның 25 чыл оюну бадуурунда амылгалга кийер.

— Амылчылар нини байлаа калдыгы?

— Чөре эки. Станциянын хананын салырын доостувус. Бүгү амылдарын хуусаа бетинде күседин болаар арга бар.

— Тодаргайлап көрүрөм.

— Станция тудурунга киржир организационну хой. Туду турар, шеверлекчилер, электрликтер, монтажниктер доң оюнда еске. Тудугну тус-тус пектерге чарып турган, ону канча доозарынын кымга хуузелдериниң нини графигин организационну дужурап бадулар. Графигте тургускан хуусаа кыска дээр-ин билдирер. Май байырла-амыга чедир графигте бүгү амылдарын айттыган хуу-сазымдан бир ай бурунчаар күседин кедиле. Чыга-лорге, хана салырын май 25-те доозар дон, ону апрель 25-те доостувус. Дээриндерин июнь 25-те кулар дон, ону ам куудуп эгелер бердине. Еске-даа амылдар бо хевир-лиг.

— Тудуг кайы хире нары-мыл?

— Ол шын. Станцияны хан-аа өг хевирлиг, оон нини козектер. Кызыл чүгү бу-руун төлөөлөдө айттыган баураар салтыметрге чедир хевирлиг турган, кылдыр-дыр бис. Ынчанас аржакон, алаа деригер, аппаратуралар тур-гузар болгай. Шын амыл кыл-дынар болаа үрзери берге, тудугну шунтуурун эң акш ына-рылыг 400 маркаын цемент-тиз биле куткан.

— Тудугну кылган турар кижилер дугайында каш со-тен чугаалап көрүрөм?

— Мында эш Белювун бригаданы амылдан турар. «Кызыл тудуг» эргелесинде эң дуржулгалыг дон тудуг-жуулары бо тудугла турган. Фокан, Визюлов, Юдин дон оон-даа еске-лериниң чо-гадыны амылдан демдээр-лор херек.

— «Орбитаны» Тываның 25 чылында дужаар дон хуузел-ге күсеттинер ынакмы?

— Хуузелден күсеттинер-ранге бугурур мен.

Час дөргө чагай болгаш ча-йынныг деп өстер-биле бейзи алышкыр магадлаа үе! Час-чайын эгез. Хамык чүе—амы-таннар, бойдус, үнүш чазын сөр-гөн үер. Бойдустун чечекте-лининиң чазан эгезер.

Хуууус-даа бисче көрүп. Хуууурун чаштынар. Чечек, үнүш оңок көрүп, Черттерин алереткен.

Чисты дээр кырымыста Чыныг ак-хок тургуланган. Чагай час-даа Тыва черде Чыраалдып кирип келген.

Тыва черге час шаанда амгы-зыншаан мында амылгы ча-гай турбаанын бистин хуууу-рымыс амыл амыл-өскөне-чуга-лап бооп боор. Час дөргө шаанзаан тура агаар-бойдустун чагайжымырын эгез, эң үеи болуп турда-даа, адым араатарга мындаг эвес турган. Аалдарын коданарында чудан өлген мал-маганын эрип эгезген сектерин аш митар конеп чиген турарын көргөн кижилерини карапта ам-даа уттуурбаан боор. Араттар-нык кыска курал белектерин эгез-биче, четчир-ге даш п е с аш-чечки чалып төнүп калыр, кижилер ашпап эгезер турду. Мен бичкемде бир-де таварылган ам-даа утлаан мен. Ол дөргө утут чот болганмын чазы чүе. Бистин кырган ачавыс кыжа бир бай кижини кыштаанда чудан өлген иек эдип эгезген, боду-нун урут-дарыын болгаш олар-нын амы-толун чегерип турган. Аш-чуттун үеинде Тыванын адым араатары кандыг чораны-нын хой-хой туренин чикенте-ринден чүте чангыс чикетки бо-ян алырга бол-дур.

Тыва араатарын мындг туре-ги, аштагы чоруктан, олу-п-кыр

ЧУРУКТА: Павел Пospelов Левский Коа-Хемини хомур-даш рааринде «БелАЗ» деп күтүдү машина чылаачы-лап турар. Ол ай санында бүдүн чартык норманы күседин турар.

А. ЮРТАЕВИЧ фотоу.

ЧАА КВАРТАЛ

Шунту чүе чээрби алдыг кварталдан эгезден. Респу-блика найысыланын чагай-жыды туттунган чаа, бедик бажылар бүгү тала-биле таарымчалыг. Ону чамдык кижилер Кызылгала Черемушка-ры-даа дилир, мычалда-даа чаа тудулар районун квар-талдык дугаары-биле адаары чачыл болган. Чээрби алды-гының соон дарыг чээрби дөрткү, нини, Улуг-Хем квар-талдары Кызылгала тынчыл келген. Ам «Кызыл тудуг» эргелесин он ийи дугаар квар-талда амылдан турар. Ол кварталдын тудулары Титов кудумчууздан куду Топогра-фия чечкен, Кочетов болгаш Рабочая кудумчуларының ара-мынга чаттылар. Ачаа 80, 120 аал ишти чурттаар тос ба-жы, 964 уруг өрөнөр школа, бирөөн 140, ескеан 280 орун-туг уругтар саатары, улуг котельная туттунар. Оон-биле чегерелер кварталды чаа-гайылдып, школа болгаш са-галыктык база чурттаага бажы-нарын чамыда шолугуш-терин дерип, стадионну туду-рын төлөөлөдө көргөн.

Чаа кварталды бири бол-гаш үшкү участкаларын бригадалары тудуп турган. Мырнай, чоокта чаа нини

участоктан Т. Тенек-оолдун бригаданын болгаш туду-жулар база он ийи квартал-да кээп, амылдан берген. Эр-тең чылдык нини чартымын-дан бээр 80 аал чурттаар ба-жының дөрткү кадымын. 140 оруннуг садтың база 280 оруннуг садтың ийи корпу-зунун ханалары салдыган.

Мастерлер Владимир Кра-пов, Виктор Кузнецов-биле дөрткү кыттан тудуг шолуг харап, каяа калдыг бажын бедик тууп келгирин дына-мыс.

Май байырлааны күш-ажылы белектеринг уткуур, бедик бугурукчулуг амыл-даар чүткү тудугжуларын хей-аит кийрген. Дөрткү кыттан үш кезек черде амыл дайынчылар көрдүс.

Николай Семёновскийн бригаданы котельнаяны фун-даментини салгырынга беле-кенки, бетон кудун тур. Ол бригада Кызылдың 26, 24, 2 дугаар кварталдарын тудушкан, бедик мергелдиг, бидилг

нарларамг коллектив. Чы-жаа, дөрткү партияныг туду-жузу Виктор Давыдов амыл. Оөредилге комбин-ада донтаамал өрөнүп, би-лин бедилг келген. Ам ол пийылдарын, төлөөлөдө мастерлерден тудак чок «ном-чу», тудугну бидилг, шма-нарыг чорудар талазы-биле коллективинде авторитеттиг кижиг. Бригададан бир кезек кижиг амыл чорудар девис-кэрин алдыг, дыштаныр черин тудуп тур.

Тудуг кылдыр девискээрде бажыларын жоктургалаан. Амдымында № 5 школа ар-каан. Оон чанында 120 аал чурттаар бажының онгарын каапы каан. Кезек тудугжу-лар чатылар каап, фунда-мент салып, бетоннаарыга белеккен тур. Оларын ара-мында Ленин орденин туду-жу Семён Сапал-даа бар. Ол дөргө Улуг-Хем ол чарымыга амыл дооскап келген, Т. Тенек-оолдун удурун бри-гадазын кижигуиери бол-

ду. Бригада май мурунуну шалыгы эгезинге бугурум-чегил амылдан, алаа хуузел-гелери акыр күсеткен, ма-квартал тудууче чамдык эш-терин чоруткан.

280 орунуг уругтар салы. Салтак Чаймынч бригаданы амылдан турар. Кварталды тудуп турар еске коллектив-терге болаарга, бо бригада амыл, чүте чыл бурунгаар организастаттыган. Ычла-аа-даа бригадирин, мастер В. Сарбаанын организастаан өөредилге тудугжулар би-лин ханалыгын, разрядта-рын бедилген. Марта бри-гада бедик көргүзүлгелеринг бол-ган. Тудуг эргелесини Ху-дуг бажы-биле шапкылап, бригадалар аразын чары-жыга нини черин эгезин.

Тууыбуу болу-болуктей чыскап каан, мастеронг дашчылар хана салып турлар. Алаада хондуг белеккен ге-рөөнөнер крановщикте «Ил-ра» деп кийгырдылар. Улуг депседе хондуну кран пл-

— Бичин манаар болаа эки боор — деп, мен оларга чугаалап турдум.

— Эртен-даа болаа, чашты-рым киреринге белек мен — деп, тракторист Башаров мындыг — «Аргат бүрүн бе-лен. Командир кайан-ла но-манда бээр болдур, мычан үнер, ол-ла.

— Чер арай шык-тыр.

— Манаар болаа, манаар-ла.

Шунту чүе белек. Хушун узун деп чүеви мырнай улашкан турупкан чүе дер кылдыр сагындылар. Черде адуруп шывадын, агроном-биле ийилзэн, ховуларын коору-биле хан чоруту-вус. Бирга шөл бо. Оон дооруа элзэн келе берип-тур. Шык дооруакты холуга адышпап алган, саара туку-лаарыма, тудушпайн, чөре ачы-агы тоглап дужуу ту-рар мындыг.

— Эртенден эгезип кирзе акжырас эвесе моң. Влади-мир Константинович? — деп, агронома чугааладым. Ки-жи дек-ле хушын бербейн, база-ла ол дооруакты холуга саара тудуп олур. Элзэн бо-лаа, менче көргөш хуу-зурешпаан, чугааладым.

— Эгелен болур-дур.

— Моон эртер болза, хөр-зун кургап калыр.

Хылап көргөндүгүн түн-селви механизаторларга чү-

рышкынын чоруду турары. Солагай таламында тракторист Петр Городелов биле Димитрий Башарин.

С. ФЕОКТИСТОВУН фотоу.

бастап алгаш, согууу дашчы-ларже утгытып.

Амыл дайынчы шкыныг. Хун норманы күсетпейн ту-рар кижиг чок. Байырлалды күш-ажылы чедикшилер-биле уткуурунга бригадир сеткил ханып, мурунчы туду-жуларын демдөгөй-дир. Дарымын-оол Биче-оол, Ара-чаа Борбак-оол олар хана са-лырынга мергезген тудугжу-лар.

Кызылдың чаа кварталын тудуун недела, хун санын графигин баураар чоруду эгезден. Күш-ажылы органи-застарын депшишлег бо аргавынч таарымчалыг мастерлер В. Крапов, В. Ку-знецов, В. Сарбаа чугаалады-лар.

Чаа графиг баураар мастер недела дугуруада кылдыр амылдың хемчээлин барым-даалап, материалдарга, меха-низмдерге чачыгын хун са-нынга оонап кийер. Ону ба-рымдаалыг чачыгын кууседир. Харымсалга кай-да таладан күштелген. Амылды ол шу-дуудаткан.

Ур эвес үе эртер. Кызылчы-лар чаа кварталга таарымча-лыг бажынарга чурттан эге-лээр.

М. ДУЛУШ.

гаш өскөлдөр-даа 32 гектарга чаштырар норманын орунуга, 64 гектарга чаштырар, мыр-най ийи норманы күсеткен.

Аргаттарын белеккэни-ниң ылаштын баштайгы хун-е көргүсөн. Бистин брига-даныс апрельдин 26-да ша-мынаар чаштырарына эгез-ден. «Межегей» совхозтун Оңгар-Хонда № 6 бригаданы бо чалым ниниин-биле 3400 гектар черге чаштырары-ны кылдыр планым. Оон ниниинде кызыл-тасты 2000 ажыг, чинге-тараны 976 гек-тарга чаштырар бис. Оон ар-каннары чачыс чылдыг си-генер.

Эртен 1968 чыл биске пынчым сагындырып бер-ген. Кандашкын уламыдан бис гектар черден тараа кул-тураларының чүгө 3 центнер дужудун алган бис. Беш чыл планының дөрткү чылдыга чаагай дужутуу алырмын бригаданын механизаторлары эртен күстөн эгезел-де бе-лишкен. 910 гектар черин дашкын, 556 гектарын күзүн адырларын белеккэни. Бистин механизаторларымыс бо чы-лын гектар чер бугуруу-ден 8 центнерден эвезип эвес дужутуу алырмын, тарааның нини чылдымдан 2472 центнер чедирин хуузелден. Берген созуу-вусту эвезириниң бүгү барымдаан боор.

Час. Тараачыга үр манат-кан үенин келгени бо. Ын-чанаш механизаторлар би-чин-даа утукте чок, бир дем-ниг, найырадыг амылдан турарлар. Шык бажымын-ны чогуру оюнде дооскан чорук, чаштырарыны ба-за-ла графиг баураар, 10 ажыл хуулуе бурун доозар дээриниң барымдаанын көр-гүзүп турар.

Май бирин байырлаа хун-еринде бригаданың шолде-ринде беш аргат чашты-рымкынын чоруду турар. Баштайгы хунериниң түне-ли — 200 гектарга кызыл-та-сты чаштырганы болур. Агаар бойдустун байдалы өскөргө чок, бо хевээр турар болаа, хун бугуруу-де 200 гектар черге чаштырар болур арга бисте бар. Чаштырарымын хана-карактат чоруду ту-рар болганда, гектар чери чаштырар аргат нини катан таарып өртүн турар. Ын-чаар кылдыр эргезген чугула.

Хамык укур чаштырарымын-ның шынарында болгай.

Ф. КУЗНЕЦОВ, «Межегей» совхозтун № 6 хову-трактор бригаданын бригадир.

Бүгү чурттар араатары. Бугууеке каттыжаал! — дон Кыгы үнер бүгү дылаа Кызыгаар чок катчы турган.

Май бири—чаагай чаштын улуг байырлаа. Улаустарын чүре-ктер каттыштырып, акы-дунма-лаштыларын байырлаа. Тай-бынын, найырадыг болгаш күш-ажылын байырлаа. Ак, сарыг, кара кеш өнүг, яны-бу-ру дилдардыг кижилерин ин-тернационалдыг байырлаа.

Бүгү чурттарын прозе-тарилер, каттыжылар! — деп интернационалчы, марксче-ле-нинч улуг кыгы-биле бүгү чурттарын күш-ажылы кижилер, делегейин бугууу эелери май 1-де чыскалга үнүп турар.

Бүгү чурттарын пролетар-ийлер болгаш Чоон чүктүг дар-лакан улаустары, каттыжылар! — деп дозун-биле тыва араатар чээрби-үжөн чылдарда боду-нун чериниң бугууу эелери болуп, дидим чортаар бажы-биле Май 1-нин чыскаалыг үнүп турган.

Тыва араатар дидим чортаар бажы-биле федерализмен, на-пестализмни чорудууны тавар-байн, шугу-даа социализмге бажып кийген. Бөгүн тыва араатар ка-рын-даа коммунизм тургузу-жылар болуп, Май бирин байыр-лалын бүгү совет улаустар-биле кады улуг өөрүшкүлүг бедик ко-дурдүшкүнүг, чаа-чаа чедик-кинерилг демдөгел турар-дыр.

Байрала бугууу-нун солу-лары-даа, радио-телевидение да-мчылыгы-даа Тыва черде коммунизм тургузуучуларынын маадырлар күш-ажылынын чаа-гай үр-үнелдериниң дугайын мелепел турар.

Улаустарын улуг бажкым болгаш бажыгчымы Владимир

Кызыл айыраң кылдыр бүргээн. Бүгү чурттар араатары. Бугууеке каттыжаал! — дон Кыгы үнер бүгү дылаа Кызыгаар чок катчы турган.

Май бири—чаагай чаштын улуг байырлаа. Улаустарын чүре-ктер каттыштырып, акы-дунма-лаштыларын байырлаа. Тай-бынын, найырадыг болгаш күш-ажылын байырлаа. Ак, сарыг, кара кеш өнүг, яны-бу-ру дилдардыг кижилерин ин-тернационалдыг байырлаа.

Бүгү чурттарын прозе-тарилер, каттыжылар! — деп интернационалчы, марксче-ле-нинч улуг кыгы-биле бүгү чурттарын күш-ажылы кижилер, делегейин бугууу эелери май 1-де чыскалга үнүп турар.

Бүгү чурттарын пролетар-ийлер болгаш Чоон чүктүг дар-лакан улаустары, каттыжылар! — деп дозун-биле тыва араатар чээрби-үжөн чылдарда боду-нун чериниң бугууу эелери болуп, дидим чортаар бажы-биле Май 1-нин чыскаалыг үнүп турган.

Тыва араатар дидим чортаар бажы-биле федерализмен, на-пестализмни чорудууны тавар-байн, шугу-даа социализмге бажып кийген. Бөгүн тыва араатар ка-рын-даа коммунизм тургузу-жылар болуп, Май бирин байыр-лалын бүгү совет улаустар-биле кады улуг өөрүшкүлүг бедик ко-дурдүшкүнүг, чаа-чаа чедик-кинерилг демдөгел турар-дыр.

Байрала бугууу-нун солу-лары-даа, радио-телевидение да-мчылыгы-даа Тыва черде коммунизм тургузуучуларынын маадырлар күш-ажылынын чаа-гай үр-үнелдериниң дугайын мелепел турар.

Улаустарын улуг бажкым болгаш бажыгчымы Владимир

Кызыл туктар делегейин

БАЙЫРЛАЛДА КЫЗЫЛ

Ийи-үш хонук бурунгаар-ла республика найысылалы Кы-зыл хоорай байырлаа шынчы-ни кирген; албан организаци-а, школа-өөредилге, үстүр-бу-дурга черлериниң кырында кызыл туктар кийкип, улу-гулук үжүктөр-биле бижига-лдан дозун, плакаттарын ил-да-мында аскап, а харып чам-дык бажыларын кырында оң-баазын электр лампочка-лары-биле каасталганы кыла-гып кеежээлерде чалым хо-орайга улам чараш хевирни кийирип турар.

Апрель 12-де болган Бүгү-үннелдин Ленинни суботни-нинч хунууден бээр мылаң-гы хоорайнын үстүр бугу-рулгелериниң, школаларын-ко-лективтерин суботни, нос-кресинтерге ийи-үш удаа үнүп, чоон кады девискэри-ни арылаан. Бо бугуучу тили-адада чүгө кезек дидик квартал кудумчу эвес, бугу-а хоорай кажыгчылар-даа артык каас-шиник, арыг-сиг болган.

ДЫШТАНЫЛГА ПАРТЫН БОГУН АЖЫГТЫНАР

Култураның болгаш дыш-танылганын Гастело аттыг партыг чачыл болгаш турум баураар май 1-де аяктылар. Майга, байырлаага уткушур партияң найырадыг, күш-ажылы коллективни улуг амылдарын бугурун. Комму-низм чер кырында Таймын, Күш-ажылы, Ами-дуулаш-кын бауру, Аас-кежини, Дең эрген, Хосталары мөңгөж-дер деп партияның Програм-мазында бижээ болгай. Партияң топ чектер ала-а-ада бо чалыныштыг эс-терин ийи дылаа тус бүрү сибилеп бижигилгелер дегел-ден ийи-ла партияң бо чылга мергезген алаа барган дыштанышкынч сеткил-сагы-жын чайгаар-ла талаадыг кел-лр кылдыр шимметтинер.

Мында мурунку чылдарда тургандаан немескен чүе-чөк, мычалда-даа наркаа аар, мыш араатарларын чинге де-мир хоолойжыктардан тур-дустурган эргелден солуп тургусканы чаа хевирип ки-нрип турар. Ында баштынчы-нин 100 чыллыга турсакса-дыр «Ленин ам-даа дери-гелер артык дриг» деп сендини кылган. Партияң төгүдө В. И. Ленинни ту-раскаалыдан эгезген еске-даа турсаалдарын, фонтан-ны мөңгүнелчек өң-биле чарты будулап. Бо бүгү чаар-тылга Мария Камшиа удурткап чугайлачмылар, Еф-росинья Охотинова удур-кан маллар болгаш Елиза-вета Логачева удуртурган санитар ашпачылар брига-даларың кижигуиери улуг үлүг кийрип, шыларангай амылдан. Партияң амыл-чонун дыштанылганын ча-гумчалыг кылдыр чарты де-рип кылдыртып оон директо-ру Константин Петрович Во-ронков, чурукчу Николай Павлович Маширов олар чо-гадыкчы чорун көргөскөн-нер.

Ногаан театр, биллиард, теннис залдарыга каптал септелгени кылы доосканын-дан аалчыларын хууел алы-рынга белек. Бөгүн 12 шакта пар аяктынар.

Май бирин байырлаа хун-еринде бригаданың шолде-ринде беш аргат чашты-рымкынын чоруду турар. Баштайгы хунериниң түне-ли — 200 гектарга кызыл-та-сты чаштырганы болур. Агаар бойдустун байдалы өскөргө чок, бо хевээр турар болаа, хун бугуруу-де 200 гектар черге чаштырар болур арга бисте бар. Чаштырарымын хана-карактат чоруду ту-рар болганда, гектар чери чаштырар аргат нини катан таарып өртүн турар. Ын-чаар кылдыр эргезген чугула.

Хамык укур чаштырарымын-ның шынарында болгай.

Ф. КУЗНЕЦОВ, «Межегей» совхозтун № 6 хову-трактор бригаданын бригадир.

Бүгү чурттар араатары. Бугууеке каттыжаал! — дон Кыгы үнер бүгү дылаа Кызыгаар чок катчы турган.

Май бири—чаагай чаштын улуг байырлаа. Улаустарын чүре-ктер каттыштырып, акы-дунма-лаштыларын байырлаа. Тай-бынын, найырадыг болгаш күш-ажылын байырлаа. Ак, сарыг, кара кеш өнүг, яны-бу-ру дилдардыг кижилерин ин-тернационалдыг байырлаа.

Бүгү чурттарын прозе-тарилер, каттыжылар! — деп интернационалчы, марксче-ле-нинч улуг кыгы-биле бүгү чурттарын күш-ажылы кижилер, делегейин бугууу эелери май 1-де чыскалга үнүп турар.

Бүгү чурттарын пролетар-ийлер болгаш Чоон чүктүг дар-лакан улаустары, каттыжылар! — деп дозун-биле тыва араатар чээрби-үжөн чылдарда боду-нун чериниң бугууу эелери болуп, дидим чортаар бажы-биле Май 1-нин чыскаалыг үнүп турган.

Тыва араатар дидим чортаар бажы-биле федерализмен, на-пестализмни чорудууны тавар-байн, шугу-даа социализмге бажып кийген. Бөгүн тыва араатар ка-рын-даа коммунизм тургузу-жылар болуп, Май бирин байыр-лалын бүгү совет улаустар-биле кады улуг өөрүшкүлүг бедик ко-дурдүшкүнүг, чаа-чаа чедик-кинерилг демдөгел турар-дыр.

Байрала бугууу-нун солу-лары-даа, радио-телевидение да-мчылыгы-даа Тыва черде коммунизм тургузуучуларынын маадырлар күш-ажылынын чаа-гай үр-үнелдериниң дугайын мелепел турар.

Улаустарын улуг бажкым болгаш бажыгчымы Владимир

Кызыл туктар делегейин

Кызыл айыраң кылдыр бүргээн. Бүгү чурттар араатары. Бугууеке каттыжаал! — дон Кыгы үнер бүгү дылаа Кызыгаар чок катчы турган.

Май бири—чаагай чаштын улуг байырлаа. Улаустарын чүре-ктер каттыштырып, акы-дунма-лаштыларын байырлаа. Тай-бынын, найырадыг болгаш күш-ажылын байырлаа. Ак, сарыг, кара кеш өнүг, яны-бу-ру дилдардыг кижилерин ин-тернационалдыг байырлаа.</

